



An Examination on Expectations Regarding the Social Skills Considered Critical for Preschoolers' Success *

Cansu TUTKUN**

Çağlayan DİNÇER***

Abstract: The purpose of this research is to investigate the expectations of teachers and mothers regarding the social skills that they consider critical for the success of 60-72 months old children. Personal Information Form and the Social Skills Rating System (SSRS / 3-5 years) Teachers and Parents Form were used to collect data. SSRS was filled by mothers (n=782) and teachers (n=78) of 60-72 months old children. The results of the research indicated that while more than 50% of the teachers evaluated the twelve skills as "critical", mothers evaluated the fifteen skills as "critical". While the most important skill for the children according to the mothers was "Communicates problems to you ", the teachers evaluated the skill "Controls temper in conflict situation with peers" as the most important.

Key Words: Social Skills Rating System (SSRS), social skill, teacher expectations, mother expectations, preschool children

* This research is derived from the relevant department of master's thesis accepted by Ankara University Faculty of Educational Sciences, carried out by Cansu Tutkun under the revision of Çağlayan DİNÇER, called as "An Analysis of The Social Skills of 60-72 Months Old Children Based on Their Mothers' and Teachers' Evaluation".

** Res. Asst., Gazi University Institute of Educational Sciences, Department of Primary School Education, Prechool Education Program, Ankara. E-mail: cansututkun06@hotmail.com

*** Prof. Dr., Ankara University Faculty Of Educational Sciences, Department Of Primary School Education, Prechool Education Program, Ankara. E-mail: cdincer@education.ankara.edu.tr

SUMMARY

Purpose and Significance: The purpose of this research is to investigate the expectations of teachers and mothers regarding the social skills that they consider critical for the success of 60-72 months old children. The studies in which only teachers or parents are incorporated in the research sample may be insufficient for understanding in the examination of the social skills and problem behaviors of children. Accordingly, determining which skills are important for the success of children by referring to the evaluations of teachers and mothers together while evaluating the social skills of children in the preschool children seems to be necessary for them to experience fewer problems in regulating and changing their behaviors, to show appropriate behaviors at home and school environment and also to ensure a strong school-parent partnership.

Method: This is a descriptive research utilizing a relational design. The study group consisted of 60-72 months old children's mothers (n=782) and teachers (n=78). Personal Information Form and the Social Skills Rating System (SSRS / 3-5 years) Teachers and Parents Form were used to collect data.

Findings: The results of the research indicated that while more than 50% of the teachers evaluated the twelve skills as "critical", mothers evaluated the fifteen skills as "critical". While the most important skill for the children according to the mothers was "Communicates problems to you", the teachers evaluated the skill "Controls temper in conflict situation with peers" as the most important. On the other hand, it was found that both the teachers and the mothers rated none of the skills as "not important" for children's success.

Discussion and Conclusion: In this research, it was seen that three of the first five items that the teachers rated the most critical were *self-control* subscale; three of the first five items that the mothers rated the most critical were *assertion* subscale. With this research, also within the other studies, it was seen that the expectations of teachers for children included the behaviors ensure self-control while it was reached to the conclusion that the mothers found the skills more critical that decrease problem behaviours of children and increase their social adaptation such as "following household rules", "speaking in an appropriate tone of voice at home", "following instructions", "response appropriately when hit or pushed by other children". According to the results of the research, it is anticipated that a holistic approach encompassing teacher and parent expectations can be established in order to develop children's social skills through planning curricula for social skill teaching and involving parents when necessary.



Okul Öncesi Dönem Çocukların Başarısı İçin Çok Önemli Görülen Sosyal Becerilere İlişkin Beklentilerin İncelenmesi*

Cansu TUTKUN**

Çağlayan DİNÇER***

ÖZ. Bu araştırmanın amacı öğretmen ve annelerin 60-72 aylık çocukların başarısı için çok önemli gördükleri sosyal becerilere ilişkin beklentilerinin incelenmesidir. Verilerin toplanmasında Kişisel Bilgi Formu ve Sosyal Becerileri Derecelendirme Sistemi (SBDS/ 3-5 yaş) Öğretmen ve Ebeveyn Formu kullanılmıştır. SBDS 60-72 aylık çocukların anneleri (n=782) ve öğretmenleri (n=78) tarafından doldurulmuştur. Araştırma sonucunda öğretmenlerin %50'den fazlası 12 beceriyi “çok önemli” olarak değerlendirirken; annelerin ise; 15 beceriyi “çok önemli” olarak değerlendirdiği görülmüştür. Annelerin çocuklar için en çok önemli gördükleri beceri “*Problemleri hakkında sizinle konuşur*” iken, öğretmenler tarafından “*Akranlarıyla anlaşmazlık durumlarında öfkesini kontrol eder*” becerisi en çok önemli olarak değerlendirilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Sosyal Beceri Derecelendirme Sistemi (SBDS), sosyal beceri, öğretmen beklentileri, annelerin beklentileri, okul öncesi

* Bu araştırma Cansu Tutkun'un, Çağlayan Dinçer danışmanlığında gerçekleştirdiği “60- 72 Aylık Çocukların Sosyal Becerilerinin Anne ve Öğretmen Değerlendirmelerine Göre İncelenmesi” isimli ve Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nce kabul edilen yüksek lisans tezinin ilgili bölümünden türetilmiştir.

** Arş. Gör., Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Bölümü, Okul Öncesi Eğitimi Anabilim Dalı, Ankara. E- posta: cansututkun06@hotmail.com

*** Prof. Dr., Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi, İlköğretim Bölümü, Okul Öncesi Eğitimi Anabilim Dalı, Ankara. E- posta: cdincer@education.ankara.edu.tr

GİRİŞ

Sosyal beceriler, kişinin başkalarıyla etkileşiminde olumlu tepkiler vermesini sağlayan ve sosyal olarak kabul görmeyen davranışlardan kaçınmasına yardımcı olan, öğrenilmiş davranışlar olarak tanımlanmaktadır (Gresham ve Elliott, 1987; Gresham ve Elliott, 1990). Paylaşmak, yardım etmek, ilişki başlatmak, yardım istemek, önerilerde bulunmak, 'lütfen' ve 'teşekkür ederim' demek, sosyal beceri örnekleridir (Gresham ve Elliott, 1990). Sosyal beceriler çocukların sosyal etkileşimi başlatmak için işbirliği, cana yakınlık, kendini kontrol etme ve diğerlerinin ihtiyaçlarını anlama gibi becerileri kullanarak uygun davranışlar sergilemeleri için gereklidir (Hartup, 1989; Heiman ve Margalit, 1998). Başarılı bir ilişki kurmak için bu becerileri geliştirmek, çocukluk çağının en önemli kazanımlarından biridir (Gresham ve Elliott, 1990).

Sosyal becerileri anne babalarını ve çevredeki diğer insanları gözlemleyerek, model alarak doğal yollardan öğrenen çocuk için okul, sosyalleşme sürecinde ilk temel toplumsal kurumdur (Maccoby, 1984; Jindal-Snape, 2004; Alp-An, 2006). Bu açıdan okul öncesi eğitim kurumu çocuklar için yepyeni bir sosyal çevredir. Bu kurumlarda çocuklar, öğretmeniyle ve akranlarıyla bir arada bulunma ve onlarla etkileşim kurma fırsatı elde ederler ve çocukların sırasını bekleme, yaşadığı olaylara uygun tepkiler verme, duygusal tepkilerini uygun bir şekilde sözel olarak ifade etme gibi sosyal becerileri sergilemesi beklenir (Dinçer, 1995; Fox, 1998). Diğer taraftan okulda uyulması gereken kurallar, çocuğun tanımadığı diğer çocuklarla ve öğretmenlerle karşılaşması, yerine getirmek zorunda olduğu öğrenim görevleri, onun yeni bir çevreye uyum sağlamasında güçlüklerle karşılaşmasına sebep olabilir (Koçak ve Tepeli, 2004). Bu nedenle birçok çocuk okula başladığında, evde kabul gören sosyal becerilerin ve davranışların, okulda kabul görmediğini ya da okulda farklı biçimlerde davranılması gerektiğini keşfeder (Senemoğlu, 1994).

Çocuklar okul ortamındaki beklentileri karşıladıklarında ve akademik olarak iyi bir performans sergilediklerinde öğretmenleriyle daha olumlu ilişkiler kurabilmektedir (Birch ve Ladd, 1997). Bu olumlu ilişki çocukların davranışsal uyumunu arttırmakta, gelecekteki öğretmenleriyle de olumlu ilişkiler geliştirmesine olanak sağlamaktadır (Birch ve Ladd, 1997; Birch ve Ladd, 1998). Öğretmen-çocuk ilişkileri ve çocukların sosyal uyumları arasındaki ilişkiler göz önüne alındığında, çocukların sınıfta başarıyla gerçekleştirmeleri için gerekli gördükleri sosyal becerileri belirlemek, çocukların akademik başarılarını arttırmak ve problem davranışlarını

azaltmak açısından öğretmenler özel bir öneme sahiptir (Lane, 1999; Lane, Givner ve Pierson, 2004; Lane ve diğerleri, 2007). Çünkü çocuklar, öğretmenlerinin beklentilerini karşılayamadıklarında çatışmalı bir öğretmen-çocuk ilişkisi ortaya çıkmaktadır. Çatışmalı öğretmen- çocuk ilişkisi; uyumsuz etkileşim ve ilişki eksikliği olarak tanımlanmaktadır. Öğretmenleriyle anlaşmazlık yaşayan çocuklar öfke ya da kaygı gibi duygular yaşadığından okul ortamından uzaklaşabilmekte ya da okula karşı olumsuz tutumlar geliştirebilmektedir. Bu durum da çocuğun akademik performansını ve başarısını olumsuz yönde etkileyebilmektedir (Birch ve Ladd, 1997).

Diğer taraftan ev ortamında, çocukların sosyal davranışlarına yönelik anne babaların beklentileri öğretmenlerden farklılaşmaktadır. Aileler çocuklarından daha çok evdeki kuralları yerine getirmelerini beklemektedirler (Cai, Kaiser ve Hancock, 2004). Ailelerin beklentilerini karşılayan ve anne babalarıyla olumlu ilişkileri olan çocukların genellikle duygularını daha etkili bir şekilde ifade edebileceği, (Ryder, 1995; Smith, Calkins ve Keane, 2006) daha uygun sosyal beceriler gösterebileceği ayrıca daha az problem davranışlar sergileyeceği vurgulanmaktadır (Spinrad ve diğerleri, 2007). Bununla birlikte ailelerin çocuklarına evde kazandırmaya çalıştıkları sosyal davranışlar, öğretmenin beklentilerine paralel olduğunda, çocukların davranışlarını düzenleme ve değiştirme konusunda daha az sorun yaşanabilecektir (Lane ve diğerleri, 2007; Turnbull ve diğerleri, 2002). Bu nedenle anne babaların ve öğretmenlerin çocukların sosyal davranışlarına yönelik beklentilerinin belirlenmesi hem çocukların ev ve okul ortamlarında olumlu davranışlar sergilemeleri hem de güçlü bir okul aile işbirliği sağlanması açısından büyük önem taşımaktadır (Lane ve diğerleri, 2007).

Alanyazın incelendiğinde öğretmenlerin (Bülbül, 2008; Elibol-Gültekin, 2008; Lane, Givner ve Pierson, 2004; Lane, Pierson ve Givner, 2003; Lane, Wehby ve Cooley, 2006; Meier, DiPerna ve Oster, 2006; Sazak-Pınar ve Sucuoğlu, 2011) ve anne babaların (Aydoğan ve diğerleri, 2009) beklentilerini inceleyen araştırmalar olmakla birlikte hem öğretmenlerin hem de anne ve babaların çocukların başarıları için önem verdikleri sosyal becerileri inceleyen sınırlı sayıda çalışma olduğu (Beebe-Frankenberger ve diğerleri, 2005; Lane ve diğerleri, 2007) bu çalışmalardan birinin de özel gereksinimli çocuklara yönelik olduğu (Sazak- Pınar, Çifci- Tekinarslan ve Sucuoğlu, 2012) görülmektedir.

Okul öncesi dönem öğretmenlerin, anne ve babaların çocukların başarıları için beklentilerinin incelenmesinin çok önemli olduğu, öğretmenlerin, anne ve babaların bu beklentilerde hemfikir olmasının, küçük çocuklar tarafından sergilenen problem davranışları azaltma, çocukların akademik başarılarını arttırma ve farklı beklentilerden kaynaklanabilecek olumsuz sonuçları önlemek (farklı beklentiler nedeniyle çocuğun karmaşa yaşaması gibi) için

daha etkili bir yaklaşıma neden olabileceği sıklıkla vurgulanmaktadır (Lane, 1999; Lane ve diğerleri, 2004; Lane ve diğerleri, 2007). Ancak ülkemizde okul öncesi dönem çocuklarının öğretmenlerin, anne ve babaların beklentilerini birlikte inceleyen bir çalışmaya ulaşılamamıştır. Bu nedenle yapılan bu araştırma hem annelerin hem de öğretmenlerin okul öncesi dönemdeki çocukların başarısı için çok önemli gördükleri sosyal becerilere yönelik beklentilerin belirlenerek incelenmesi amacıyla yürütülmüştür.

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Öğretmen ve annelerin 60-72 aylık çocukların sosyal becerilerine ilişkin beklentilerinin incelenmesini amaçlayan bu çalışma, ilişkisel tarama modelinde betimsel desende bir çalışmadır. İlişkisel tarama modeli; iki ve daha çok sayıdaki değişken arasında birlikte değişimin varlığını ve/veya derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırma modelidir (Karasar, 2002).

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu Ankara ili merkez ilçelerinde (Çankaya, Yenimahalle, Mamak, Etimesgut, Altındağ, Gölbaşı, Sincan, Keçiören) bulunan, Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı İlkokulların bünyesindeki 19 anasınıfı ve 9 bağımsız anaokulu olmak üzere toplam 28 okul öncesi eğitim kurumundan tesadüfi örnekleme yöntemiyle seçilen 60-72 aylık çocukların anneleri (n=782) ve öğretmenleri (n=78) oluşturmuştur. Araştırmanın verileri 2011-2012 öğretim yılının II. döneminde toplanmıştır. Çalışma grubunda yer alan öğretmenlere ve annelere ilişkin demografik özellikler Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1. Araştırmaya katılan öğretmenler ve annelere ilişkin demografik özellikler

Demografik Özellikler	Öğretmenler		Anneler	
	n	%	n	%
Hizmet yılı				
1 yıldan az	1	1.3		
1-5 yıl	23	29.5		
6-9 yıl	11	14.1		
10 yıldan fazla	43	55.1		
Mezuniyet derecesi				
Önlisans	12	15.4		
Lisans	65	83.3		
Yüksek lisans	1	1.3		
Öğrenim düzeyi				
İlkokul			151	19.3
Ortaokul			113	14.4
Lise			335	42.9
Üniversite			183	23.4
Çalışma durumu				
Çalışıyor			238	30.4
Çalışmıyor			544	69.6
Mesleği (n:238)				
Eğitim alanı (Öğretmen, Öğretim elemanı, vb.)			63	26.5
Sağlık Alanı (Hekim, eczacı, hastabakıcı, vb.)			41	17.2
Teknik Alan (Mühendis, gazeteci, hukuk, vb.)			9	3.8
Diğer (Serbest meslek vb.)			123	51.7
Cevapsız			2	0.8

Araştırmaya katılan öğretmenlerin meslekteki hizmet yılları incelendiğinde 1 öğretmenin (% 1,3) 1 yıldan az, 23'ünün (% 29,5) 1- 5 yıl, 11'inin (% 14,1) 6-9 yıl, 43'ünün de (% 55,1) 10 yıldan fazla süredir okul öncesi eğitim kurumlarında çalıştıkları görülmektedir. Öğretmenlerin 12'si (% 15,4) ön lisans, 65'i (%83,3) lisans ve 1' i (% 1,3) yüksek lisans mezunudur. Annelerin öğrenim düzeyleri incelendiğinde 151'inin (% 19,3) ilkokul, 113'ünün (% 14,4) ortaokul, 335'inin (% 42,9) lise ve 183'ünün (% 23,4) üniversiteden mezun olduğu; 544'ünün (% 69,6) herhangi bir işte çalışmadığı ve 238'inin (% 30,4) ise çalıştığı görülmektedir. Annelerin meslekleri incelendiğinde 63'ünün (% 26,5) eğitim alanında (öğretmen, öğretim elemanı, vb.), 41'inin (% 17,2) sağlık alanında (hekim, eczacı, hastabakıcı, vb.), 9'unun (% 3,8) teknik alanda (mühendis, gazeteci, hukuk, vb.), 123'ünün (% 51,7) diğer mesleklerde (serbest meslek v.b.) ve 2'sinin de (%0,8) herhangi bir meslek grubunu belirtmediği görülmektedir.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada çocukların sosyal becerilerine ilişkin verilerin toplanmasında Gresham ve Elliott (1990) tarafından geliştirilen, Dinçer (2011) ve Tutkun (2012) tarafından öğretmen formunun, Tutkun (2012) tarafından da ebeveyn formunun geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları

yürütülerek Türkçeye uyarlaması yapılan Sosyal Beceri Derecelendirme Sistemi'nin (SBDS) okul öncesi versiyonu (3-5 yaş) öğretmen ve ebeveyn formu; ayrıca, annelere ve öğretmenlere ilişkin bilgilerin elde edilmesi amacıyla araştırmacılar tarafından hazırlanan Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır.

Kişisel Bilgi Formu

Araştırmada yer alan çocukların anneleri ve öğretmenleri hakkında bilgi edinebilmek için araştırmacılar tarafından geliştirilen “Kişisel Bilgi Formu” kullanılmıştır. Kişisel Bilgi Formunda annelerin öğrenim düzeyleri, çalışma durumları ve meslekleri; öğretmenlerin ise meslekteki hizmet yılları ve mezuniyet dereceleriyle ilgili bilgilere ilişkin sorular yer almaktadır. Formda yer alan sorular, araştırmacılar tarafından yapılan açıklamalar doğrultusunda anneler ve öğretmenler tarafından yanıtlanmıştır.

Sosyal Beceri Derecelendirme Sistemi (SBDS)

“Sosyal Beceri Derecelendirme Sistemi” (Social Skills Rating System-SSRS), Gresham ve Elliott tarafından 1990 yılında, çocukların sosyal davranışlarını değerlendirmeye yönelik olarak veri toplama amacıyla geliştirilen davranış derecelendirme ölçeğidir. SBDS, okul öncesi, ilköğretim ve ortaöğretim düzeyindeki 3-18 yaş aralığındaki çocukların sosyal becerilerini değerlendirmek amacıyla kullanılmaktadır. SBDS'nin ebeveyn ve öğretmen formları üç gelişimsel seviyeye ayrılmıştır. Bunlar: okul öncesi (3-5 yaş grubu), temel eğitim (anaokulundan 6. sınıfa) ve orta öğretim (7. sınıftan 12. sınıfa)'dir. Öğrenci Formu, öğrenci üçüncü sınıfta yeterli derecede okuma becerisine sahip olduğunda uygulanmaya başlamaktadır (Gresham ve Elliott, 1990).

Bu araştırmada kullanılan SBDS'nin okul öncesi dönem (3-5 yaş) çocuklarına yönelik olan Ebeveyn Formu (EF) 49 maddeden ve 2 ölçekten (Sosyal Beceri Ölçeği - Problem Davranışlar Ölçeği) oluşmaktadır. Birinci ölçek 39 maddeyi içeren “Sosyal Beceri Ölçeği (SBÖ)”dir ve *işbirliği* (arkadaşlarına yardım etme, materyallerini/ oyuncaklarını paylaşma, yönergelere ve kurallara uyma gibi), *kendini ifade etme/ atılganlık* (davranışı başlatma; kendini tanıtabilme, bilgi almak için arkadaşlarına soru sorabilme ve yanıtlama gibi), *sorumluluk* (kendisine verilen görevleri yerine getirebilme davranışları) ve *özdenetim* (çatışma durumlarında; alay etmeyle başa çıkma ve çatışma olmayan durumlarda; sırasını bekleme) gibi pozitif sosyal davranışları ölçmek üzere 4 alt ölçekten oluşmaktadır. İkinci ölçek ise, 9 maddeden oluşan “Problem Davranışlar Ölçeği (PDÖ)”dir ve 2 alt

ölçekten oluşmaktadır. Bunlar: *dışsallaştırılmış davranışları* (Başkalarına karşı sözlü ve fiziksel saldırganlık, öfkesini kontrol edememe ve tartışma gibi istenmedik davranışlar) ve *içselleştirilmiş davranışları* (Düşük benlik saygısı, yalnızlık, mutsuzluk ve kaygı gibi durumları) ölçmektedir. SBDS’de, sıklık ve öneme dayanan iki tip ölçüm kullanılmaktadır. SBDS-EF’da sıklığa ait ölçümler 1-49 arasındaki, öneme ait ölçümler 1-39 arasındaki maddeleri kapsamakta, PDÖ için öneme dayalı ölçüm yapılmamaktadır. SBDS- EF, her çocuğun son bir ay ya da iki ay boyunca sergilediği davranışlar düşünülerek, ölçekte yer alan her beceriyi çocuğun hangi sıklıkta yaptığına karar verilmesi ile ebeveyn tarafından doldurulmaktadır. Eğer çocuk bir davranışı asla / hiç yapmıyorsa sıfır (0), bazen yapıyorsa bir (1), çok sık yapıyorsa iki (2) puan verilerek derecelendirilmektedir. SBÖ ile davranışın sıklığının değerlendirilmesinin yanı sıra, ebeveynler, ölçekteki her davranışın, çocukların gelişimi için ne kadar önemli olduğunu ve bu davranışlara yönelik beklentilerini de değerlendirmektedir. Eğer o davranış çocuklarının gelişimi için önemli değilse sıfır (0), önemli ise bir (1), çok önemli ya da kritik öneme sahipse iki (2) puan verilerek derecelendirilmektedir (Gresham ve Elliott, 1990). Ölçme aracında yer alan bütün maddeler olumlu ifade edilmiştir.

Bu çalışmada kullanılan diğer ölçek SBDS’nin okul öncesi dönem (3-5 yaş) çocuklarına yönelik olan Öğretmen Formu (ÖF) 40 maddeden ve 2 ölçekten (SBÖ- PDÖ) oluşmaktadır. Birinci ölçek, 3 alt ölçek ve 30 maddeden oluşan “SBÖ”dir. Alt ölçekler; *işbirliği*, *kendini ifade etme/ atılabilirlik* ve *özdenetim* gibi pozitif sosyal davranışları ölçmektedir. İkinci ölçek ise, 2 alt ölçek ve 9 maddeden oluşan “PDÖ”dir. Alt ölçekler; *dışsallaştırılmış davranışları* ve *içselleştirilmiş davranışları* ölçmektedir. SBDS’de, sıklık ve öneme dayanan iki tip ölçüm kullanılmaktadır. SBDS-ÖF’da sıklığa ait ölçümler 1-40 arasındaki maddeleri, öneme ait ölçümler 1-30 arasındaki maddeleri kapsamakta, EF’ye benzer şekilde PDÖ için öneme dayalı ölçüm yapılmamaktadır. SBDS-ÖF, her çocuğun son bir ay ya da iki ay boyunca sergilediği davranışları düşünülerek, ölçekte yer alan her davranışı çocuğun hangi sıklıkta yaptığına karar verilmesi ile öğretmen tarafından doldurulmaktadır. Eğer çocuk bir davranışı asla / hiç yapmıyorsa sıfır (0), bazen yapıyorsa bir (1), çok sık yapıyorsa iki (2) işaretlenmektedir. SBÖ ile davranışın sıklığının değerlendirilmesinin yanı sıra, öğretmen, ölçekteki her sosyal davranışı, sınıftaki başarı için önemi açısından da değerlendirmektedir. Bir davranışın sınıf başarısında ne kadar önemli olduğunu belirlemek için, eğer o davranış sınıf başarısı için önemli değilse sıfır (0), önemli ise bir (1), çok önemli ise iki (2) puan verilerek derecelendirilmektedir (Gresham ve Elliott, 1990). Ölçme aracında yer alan bütün maddeler olumlu ifade edilmiştir.

SBDS okul öncesi versiyonu ÖF'nin Türkçeye uyarlaması ve Türkiye'deki geçerlik ve güvenilirlik çalışması 60-72 aylık çocuklar için Dinçer (2011) ve Tutkun (2012) tarafından yapılmıştır. Dinçer (2011), tarafından yapılan geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarında; SBÖ'ye ilişkin faktör analizi sonucunda orijinal ölçekte yer alan işbirliği, kendini ifade etme/atılmanlık ve özdenetim alt ölçeklerinden oluşan 3 faktörlü yapının korunduğu ancak, bazı maddelerin yer değiştirdiği ve üç faktörün toplam varyansın % 52,77'sini açıkladığı görülmüştür. PDÖ için yapılan faktör analizi sonucunda özgün ölçekte yer alan dışsallaştırılmış davranışlar ve içselleştirilmiş davranışlar alt ölçeklerinden oluşan iki faktörlü yapının korunduğu ve her maddenin özgün ve Türkçe formda aynı faktörlerde yer aldığı, iki faktörün toplam varyansın % 62,34'ünü açıkladığı görülmüştür. Güvenirliğini belirlemek amacıyla Cronbach Alpha iç tutarlılık ve test-tekrar test analizleri yapılmıştır. SBÖ, Cronbach Alfa katsayısı Toplam Puanı için 0,93, İşbirliği Faktörü için 0,90, Kendini İfade Etme/Atılmanlık Faktörü için 0,89, Özdenetim Faktörü için 0.87 olarak bulunmuştur. PDÖ, Cronbach Alfa katsayısı Toplam Puanı için 0,87, Dışsallaştırılmış Davranışlar Faktörü için 0,88, İçselleştirilmiş Davranışlar Faktörü için 0,74 olarak bulunmuştur. Yapılan analizler sonucunda ölçeğin güvenilir biçimde ölçme yaptığı sonucuna ulaşılmıştır. Test tekrar test güvenilirliği analizi 20 çocukla iki hafta ara ile uygulanmıştır. SBÖ, işbirliği alt ölçeği ($r=0.926$, $p<0.001$), kendini ifade etme/atılmanlık alt ölçeği ($r=0.659$, $p<0.01$), özdenetim alt ölçeği ($r=0.586$, $p<0.01$), SBÖ Toplam Puanı ($r=0.764$, $p<0.001$), PDÖ, dışsallaştırılmış davranışlar alt ölçeği ($r=0.649$, $p<0.01$), içselleştirilmiş davranışlar alt ölçeği ($r=0.789$, $p<0.001$) ve problem davranışlar ölçeği toplam puanı ($r=0.716$, $p<0.001$) olarak bulunmuştur. Yapılan test ve tekrar test ölçümlerinde iki ölçüm arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuş ve ölçeğin zamana bağlı olarak kararlı ve güvenilir bir ölçme yaptığını göstermiştir (Dinçer, 2011). Tutkun (2012), tarafından yapılan geçerlik çalışmalarında kapsam geçerlik indeksi ve doğrulayıcı faktör analizi uygulanmıştır. Yapılan analizler sonucunda Kapsam Geçerlik İndeksi (KGİ) değeri 0,99 olarak belirlenmiştir. Bu değerler ölçekteki tüm maddelerin gerekli olduğunu ve kapsam geçerliğinin sağlandığını göstermiştir. SBDS-ÖF'nin 5 faktör (3 sosyal beceriler, 2 problem davranışlar) ve 40 maddelik yapısının doğrulanıp doğrulanmadığını değerlendirmek amacıyla Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) uygulanmıştır. Yapılan incelemede anlamlı olmayan hiçbir t değerine rastlanmadığı için tüm faktörler ve maddeler ölçekteki yerlerini koruduğu sonucuna ulaşılmış ve ölçeğin daha önce belirlenen 5 faktörlü yapısının toplanan verilerle genel olarak uyum sağladığına karar verilmiştir. Ölçeğin güvenilirliğinin belirlenmesinde iç tutarlılık katsayısı olan Cronbach alfa hesaplanmıştır. Ölçeğin işbirliği alt ölçeğinin alfa değeri .85; kendini ifade etme/ atılmanlık alt ölçeğinin .91; özdenetim alt ölçeğinin .90; dışsallaştırılmış davranışlar alt ölçeğinin .87 ve

içselleştirilmiş davranışlar alt ölçeğinin ise .72 olduğu belirlenmiştir. Bu değerlere göre ölçeğin iç tutarlığa sahip olduğu ve güvenilir bir biçimde ölçme yaptığı sonucuna ulaşılmıştır (Tutkun, 2012).

SBDS-EF'nin Türkçeye uyarlaması ve Türkiye' deki geçerlik ve güvenilirlik çalışması Tutkun (2012) tarafından yapılmıştır. Geçerlik çalışmalarında KGİ ve DFA uygulanmıştır. Yapılan analizler sonucunda KGİ değeri 0,99 olarak belirlenmiştir. Bu değerler ölçekteki tüm maddelerin gerekli olduğunu ve kapsam geçerliğinin sağlandığını göstermiştir. SBDS-EF'nun 6 faktör (4 sosyal beceriler, 2 problem davranışlar) ve 49 maddelik yapısının doğrulanıp doğrulanmadığını değerlendirmek amacıyla DFA uygulanmıştır. Uygulanan ilk DFA'da istatistiksel olarak anlamlı olmayan t değerine sahip maddeler incelenmiştir. Yapılan incelemede anlamlı olmayan hiçbir t değerine rastlanmadığı için tüm faktörler ve maddeler ölçekteki yerlerini koruduğu sonucuna ulaşılmış ve ölçeğin daha önce belirlenen 6 faktörlü yapısının toplanan verilerle genel olarak uyum sağladığına karar verilmiştir. Ölçeğin güvenilirliğinin belirlenmesinde iç tutarlılık katsayısı olan Cronbach alfa hesaplanmıştır. Ölçeğin işbirliği alt ölçeğinin alfa değeri .74; kendini ifade etme/ atılmanlık alt ölçeğinin .72; sorumluluk alt ölçeğinin .60; özdenetim alt ölçeğinin .77; dışsallaştırılmış davranışlar alt ölçeğinin .66 ve içselleştirilmiş davranışlar alt ölçeğinin ise .67 olduğu belirlenmiştir. Bu değerlere göre ölçeğin iç tutarlığa sahip olduğu ve güvenilir bir biçimde ölçme yaptığı sonucuna ulaşılmıştır (Tutkun, 2012).

Verilerin analizi

SBDS-EF ve ÖF'lerinden elde edilen toplam veriler Sosyal Bilimler için İstatistik Paket Programı (SPSS -15.0) ile çözümlenmiştir. Öğretmenlerin ve annelerin çocukların sosyal becerilerine yönelik beklentilerini ve önemli buldukları sosyal becerileri belirlemek amacıyla frekans ve yüzde dağılımlarına bakılmıştır. Sadece SBDS-EF'de bulunan ve ÖF'de bulunmayan SBÖ Sorumluluk Alt Ölçeği maddeleri inceleme yapılırken analiz dışı bırakılmıştır.

BULGULAR

1- Öğretmenlerin çocukların başarısı için önemli gördükleri sosyal beceriler

Okul öncesi öğretmenlerinin çocukların başarısı için SBDS-SBÖ Öğretmen Formundaki her bir maddeye 2 (çok önemli) ve 0 (önemsiz) puan verdikleri maddelerin frekans ve yüzdeleri Tablo 2'de görülmektedir.

Tablo2. Öğretmenlerin çocukların başarısı için çok önemli (önem puanı= 2) ve önemsiz (önem puanı= 0) gördükleri becerilerin Yüzde (%) ve Frekans (n) Dağılımları

Maddeler	Alt Ölçekler	Çok Önemli		Önemli Değil	
		%	n	%	n
M 1	İşbirliği	50.38*	394	1.02	8
M 2	Kendini İfade	50.26*	393	0.00	0
	Etme/Atılmanlık				
M 3	Kendini İfade	67.01*	524	0.00	0
	Etme/Atılmanlık				
M 4	Özdenetim	59.08*	462	0.00	0
M 5	Kendini İfade	53.45*	418	0.00	0
	Etme/Atılmanlık				
M 6	İşbirliği	42.46	332	6.78	53
M 7	Özdenetim	59.46*	465	0.00	0
M 8	Kendini İfade	31.33	245	6.39	50
	Etme/Atılmanlık				
M 9	İşbirliği	58.82*	460	2.43	19
M 10	İşbirliği	32.48	254	13.04	102
M 11	Kendini İfade	35.04	274	7.80	61
	Etme/Atılmanlık				
M 12	İşbirliği	32.48	254	4.73	37
M 13	Özdenetim	35.81	280	6.52	51
M 14	Özdenetim	45.01	352	0.00	0
M 15	Özdenetim	66.37*	519	1.02	8
M 16	İşbirliği	37.60	294	1.15	9
M 17	Kendini İfade	26.47	207	3.84	30
	Etme/Atılmanlık				
M 18	İşbirliği	34.78	272	1.28	10
M 19	Kendini İfade	22.25	174	2.94	23
	Etme/Atılmanlık				
M 20	Özdenetim	80.82*	632	0.00	0
M 21	Özdenetim	70.84*	554	0.00	0
M 22	İşbirliği	32.74	256	7.29	57
M 23	Özdenetim	41.05	321	13.17	103
M 24	Kendini İfade	27.88	218	9.97	78
	Etme/Atılmanlık				
M 25	Kendini İfade	26.85	210	1.92	15
	Etme/Atılmanlık				
M 26	Özdenetim	46.04	360	1.79	14
M 27	İşbirliği	61.38*	480	0.00	0
M 28	Özdenetim	50.90*	398	1.02	8
M 29	İşbirliği	32.74	256	1.79	14
M 30	Kendini İfade	38.49	301	0.51	4
	Etme/Atılmanlık				

Not: Tablonun sol bölümünde yer alan rakamlar SBDS-Öğretmen formunda yer alan maddelerin numaralarıdır (Gresham ve Elliott, 1990). * Öğretmenlerin % 50'den fazlasının önemli bulduğu madde

Tablo 2’de yer alan öğretmenlerin büyük çoğunluğunun (% 50’den fazlasının) çocukların sınıftaki başarısı için 12 beceriyi “çok önemli” olarak değerlendirdiği ve 2 puan verdiği görülmektedir: “Akranlarıyla anlaşmazlık durumlarında öfkesini kontrol eder (%80,82), Başkalarıyla oyun oynarken kurallara uyar (%70,84), Ona haksız şekilde davrandığınızı düşündüğü zaman bunu size uygun bir şekilde söyler (%67,01), Oyunlarda ya da diğer etkinliklerde sırasını bekler (%66,37), Çalışma materyallerini ya da okul eşyalarını yerine kaldırır (%61,38), Yetişkinlerle anlaşmazlık durumlarında öfkesini kontrol eder (%59,46), Akranları tarafından kızdırıldığında uygun şekilde tepki verir (%59,08), Oyunlara ya da grup etkinliklerine katılır (%58,82), Adil olmadığını düşündüğü kuralları uygun bir şekilde sorgular (%53,45), Akranların baskısına uygun bir şekilde cevap verir (%50,90), Yönergelerinize uyar (%50,38), Kolaylıkla arkadaş edinir (%50,26). Bu becerilerden altısı “Özdenetim”, üçü “Kendini İfade Etme/Atılgnlık” ve üçü de “İşbirliği” alt ölçeğinde yer almaktadır.

Diğer taraftan SBÖ-ÖF’de yer alan hiçbir madde öğretmenlerin “%50 ve daha fazlası tarafından önemli değil (0) olarak değerlendirilmesi” kriterini karşılayamamıştır. Dolayısıyla öğretmenlerin hiçbir beceriyi çocukların başarısı için “önemsiz” olarak değerlendirmedikleri görülmektedir.

2- Annelerin çocukların başarısı için çok önemli ve önemsiz gördükleri sosyal becerilere ilişkin beklentileri

Annelerin çocukların başarısı için SBDS-SBÖ Ebeveyn Formundaki her bir maddeye 2 (çok önemli) ve 0 (önemsiz) puan verdikleri maddelerin frekans ve yüzdeleri Tablo 3’de görülmektedir.

Tablo3. Annelerin çocukların başarısı için çok önemli (önem puanı= 2) ve önemsiz (önem puanı= 0) gördükleri becerilerin Yüzde (%) ve Frekans (n) Dağılımları

Maddeler	Alt Ölçekler	Çok Önemli		Önemli Değil	
		%	n	%	n
M 1	Özdenetim	52.17*	408	0.51	4
M 2	İşbirliği	20.97	164	10.23	80
M 4	İşbirliği	19.82	155	13.81	108
M 6	Kendini İfade Etme/Atılgnlık	52.30*	409	1.79	14
M 8	Kendini İfade Etme/Atılgnlık	41.94	328	4.73	37
M 9	İşbirliği	52.30*	409	1.15	9
M 11	Özdenetim	51.66*	404	1.15	9
M 12	İşbirliği	36.32	284	3.32	26
M 14	Özdenetim	49.62	388	1.53	12

M 15	Kendini İfade Etme/Atılgnlık	34.14	267	6.65	52
M 16	İşbirliği	48.59	380	1.66	13
M 17	İşbirliği	25.70	201	7.80	61
M 18	Özdenetim	54.35*	425	1.28	10
M 19	Özdenetim	53.96*	422	0.64	5
M 20	Kendini İfade Etme/Atılgnlık	63.04*	493	0.38	3
M 21	Özdenetim	54.09*	423	0.38	3
M 22	Özdenetim	62.91*	492	0.38	3
M 23	Kendini İfade Etme/Atılgnlık	42.58	333	2.43	19
M 25	Kendini İfade Etme/Atılgnlık	57.29*	448	0.90	7
M 27	İşbirliği	48.08	376	2.17	17
M 28	Özdenetim	47.57	372	0.38	3
M 29	Kendini İfade Etme/Atılgnlık	41.05	321	1.92	15
M 31	İşbirliği	56.27*	440	0.90	7
M 32	Kendini İfade Etme/Atılgnlık	59.34*	464	0.51	4
M 34	Kendini İfade Etme/Atılgnlık	48.72	381	2.43	19
M 35	Özdenetim	48.98	383	1.66	13
M 36	Kendini İfade Etme/Atılgnlık	58.06*	454	0.64	5
M 38	İşbirliği	65.09*	509	0.38	3
M 39	Özdenetim	52.69*	412	1.02	8

Not: Tablonun sol bölümünde yer alan rakamlar SBDS-Ebeveyn formunda yer alan maddelerin numaralarıdır (Gresham ve Elliott, 1990). SBDS-Ebeveyn formunda yer alan ancak Öğretmen formunda yer almayan Sorumluluk alt ölçeği analize dahil edilmemiştir
* Annelerin % 50'den fazlasının önemli bulduğu madde

Tablo 3'de yer alan annelerin büyük çoğunluğunun (% 50'den fazlasının) çocukların başarısı için 15 beceriyi "çok önemli" olarak değerlendirdiği ve 2 puan verdiği görülmektedir: *Problemleri hakkında sizinle konuşur (%65.09)*, *Kendisine yanlış davranıldığında duygularını uygun bir şekilde ifade eder (%63,04)*, *Yönergelerinizi/söylediklerinizi dikkate alır (%62,91)*, *Grup olarak yapılan sosyal etkinliklerde kendine güvenir (%59,34)*, *Başkaları tarafından sevilir (%58,06)*, *Kolaylıkla arkadaş edinir (%57,29)*, *Evle ilgili kurallara uyar (%56,27)*, *Sizinle anlaşmazlık yaşadığında öfkesini kontrol eder (%54,35)*, *Başkalarıyla oyun oynarken kurallara uyar (%54,09)*, *Diğer çocuklarla tartışırken öfkesini kontrol eder (%53,96)*, *Evde uygun bir ses tonuyla konuşur (%52,69)*, *Evdeki boş zamanlarını uygun bir şekilde değerlendirir (%52,30)*, *Planlanmış grup etkinliklerine katılır (%52,30)*, *Yönergelerinize / söylediklerinize uyar (%52.17)*, *Çocuklar onu ittiğinde ya da ona vurduğunda uygun şekilde tepki verir (%51,66)*. Bu becerilerden yedisinin "Özdenetim", beşinin "Kendini

İfade Etme/Atılgnlık” ve üçünün de “İşbirliği” alt ölçeğinde yer aldığı görülmektedir.

Diğer taraftan SBÖ-EF’de yer alan hiçbir madde annelerin “%50 ve daha fazlası tarafından önemli değil (0) olarak değerlendirilmesi” kriterini karşılayamamıştır. Dolayısıyla annelerin hiçbir beceriyi çocukların başarısı için “önemsiz” olarak değerlendirmedeği görülmektedir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu çalışmada okul öncesi dönemdeki çocukların öğretmenlerinin ve annelerinin, çocukların başarısı için çok önemli ve önemsiz gördükleri sosyal becerilere ilişkin beklentileri SBDS-SBÖ Öğretmen ve Ebeveyn formunun önem boyutu kullanılarak incelenmiştir.

Araştırmada SBÖ-ÖF ve EF’de yer alan maddelerden, öğretmen ve annelerin %50 ve daha fazlasının “çok önemli” bulduğu ve 2 puan verdikleri maddeler, çocuklar için çok önemli ve kritik değere sahip beceriler olarak kabul edilmekte ayrıca her iki grubun çocuklardan beklentilerini ifade etmektedir. Benzer şekilde öğretmen ve annelerin %50 ve daha fazlasının “önemsiz” bulduğu ve 0 puan verdikleri beceriler ise önemli değil olarak belirlenmektedir. Ancak araştırma sonucunda SBÖ-ÖF ve EF’de yer alan hiçbir madde öğretmen ve anneler tarafından %50 ve daha fazlası tarafından önemli değil (0) olarak değerlendirilmesi kriterini karşılayamamıştır. Bu durum öğretmen ve annelerin çocukların başarılarında tüm sosyal becerilere önem verdiklerini ve hiçbir beceriyi önemsiz olarak görmediklerini göstermektedir.

Araştırma sonuçlara göre; annelerin ve öğretmenlerin çocuklardan beklentileri karşılaştırıldığında, annelerin çocuklar için en çok önemli gördükleri “Problemleri hakkında sizinle konuşur” (%65.09) becerisi iken, öğretmenlerin en çok önemli gördükleri “Akranlarıyla anlaşmazlık durumlarında öfkesini kontrol eder” (%80.82) becerisi olmuştur. Bununla birlikte her iki grubun çok önemli gördükleri becerilerin alt ölçeklere dağılımlarında, annelerin en çok önemli gördükleri becerilerden yedisi “Özdenetim”, beşi “Kendini İfade Etme/Atılgnlık” ve üçü de “İşbirliği”; öğretmenlerin en çok önemli gördükleri becerilerden altısı “Özdenetim”, üçü “Kendini İfade Etme/Atılgnlık” ve üçü “İşbirliği” alt ölçeğinde yer almaktadır. Bu sonuçlara göre öğretmen ve annelerin öncelikli olarak çocukların özdenetimlerine, ardından kendini ifade etme/atılgnlık becerilerine, daha sonra da işbirliği becerilerine önem verdikleri görülmektedir. Lane ve diğerleri (2007) tarafından yapılan araştırmada da öğretmen ve anne babaların işbirliği alt ölçeğinde beklentilerinin birbirine

yakın olduğu ancak anne babaların özdenetim ve kendini ifade etme/atılma becerilerini öğretmenlere göre daha önemli olarak derecelendirdikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Genel olarak öğretmen ve annelerin çocukların başarısı için önemli gördükleri beceriler incelendiğinde bazı becerilerin aynı olduğu, bazılarının ise birbirine paralel beceriler olduğu görülmektedir. Her iki grupta *“Başkalarıyla oyun oynarken kurallara uyar, Kolaylıkla arkadaş edinir, Yönergelerinize / Söylediklerinize uyar- dikkate alır, Sizinle/ Yetişkinlerle anlaşmazlık yaşadığında öfkesini kontrol eder, Oyunlara ya da planlanmış grup etkinliklerine katılır”* becerilerini çok önemli olarak değerlendirmişlerdir. Ayrıca anneler *“Çocuklar onu ittiğinde ya da ona vurduğunda uygun şekilde tepki verir”* becerisini çok önemli görürken öğretmenlerde bu beceriye paralel olarak *“Akranları tarafından kızdırıldığında uygun şekilde tepki verir”* ve *“Akranların baskısına uygun bir şekilde cevap verir”* becerilerini çok önemli görmüşlerdir. Benzer şekilde anneler *“Diğer çocuklarla tartışırken öfkesini kontrol eder”*, öğretmenler ise *“Akranlarıyla anlaşmazlık durumlarında öfkesini kontrol eder”*; anneler *“Kendisine yanlış davranıldığında duygularını uygun bir şekilde ifade eder”*, öğretmenler de *“Ona haksız şekilde davrandığınızı düşündüğü zaman bunu size uygun bir şekilde söyler”* becerilerini paralel olarak çok önemli olarak değerlendirmişlerdir. Bu becerilerin dışında anneler öğretmenlerden farklı olarak *“Problemleri hakkında sizinle konuşur, Grup olarak yapılan sosyal etkinliklerde kendine güvenir, Başkaları tarafından sevilir, Evle ilgili kurallara uyar, Evde uygun bir ses tonuyla konuşur ve Evdeki boş zamanlarını uygun bir şekilde değerlendirir”* becerilerini çok önemli görmüşlerdir. Öğretmenler annelerden farklı olarak *“Oyunlarda ya da diğer etkinliklerde sırasını bekler, Çalışma materyallerini ya da okul eşyalarını yerine kaldırır ve Adil olmadığını düşündüğü kuralları uygun bir şekilde sorgular”* becerilerini çocukların başarısı için çok önemli olarak değerlendirmişlerdir. Aileler ve öğretmenler çocuklarla farklı ortamlarda etkileşime girmekte ve çocukların yaşamlarında farklı sorumluluklara sahip olmaktadır. Bu sebeple araştırma sonucunda öğretmenlerin ve ailelerin beklentilerinin bazı beceriler açısından birbirinden farklı olabildiği görülmektedir. Diğer taraftan annelerin ve öğretmenlerin birbiriyle benzer ve hemfikir oldukları beklentilerin olmasının bu araştırmayla ortaya konulan önemli bir sonuç olduğu düşünülmektedir. Sosyal becerilerle ilgili öğretmen ve anne baba ilişkisini inceleyen bir araştırmada da bu ilişkinin çocukların okul ortamına uyum sağlamalarını kolaylaştırırken, çocukların sosyal becerilerini de olumlu yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır (Smith, 2009).

Bu araştırmada öğretmenlerin en çok önemli gördükleri becerilerin ilk beş maddesinden üçünün *özdenetim* alt ölçeğinde yer aldığı görülmektedir. Bu beceriler “*Akranlarıyla anlaşmazlık durumlarında öfkesini kontrol eder*”, “*Başkalarıyla oyun oynarken kurallara uyar*” ve “*Oyunlarda ya da diğer etkinliklerde sırasını bekler*” becerileridir. Bu bulgu Bülbül (2008), tarafından yapılan dört yaş çocuklarının sosyal becerilerinin öğretmen değerlendirilmeleriyle incelendiği çalışmanın bulgusu ile tutarlıdır. Araştırmacı öğretmenlerin çocukların sınıftaki başarısı için *özdenetim* alt ölçeğinde yer alan; “*Akranlarıyla anlaşmazlık durumlarında öfkesini kontrol eder*” becerisini birinci önem sırasına koyduklarını, “*Başkalarıyla oyun oynarken kurallara uyar*” ikinci önem sırasına koyduklarını ve “*Akranları tarafından kızdırıldığında uygun şekilde tepki verir*” becerisini de üçüncü önem sırasına koyduklarını belirtmiştir. Elibol- Gültekin (2008) beş yaş çocuklarının sosyal becerilerini öğretmen değerlendirilmelerine göre incelediği çalışmasında ise, öğretmenlerin *özdenetim* alt ölçeğinde yer alan “*Başkalarıyla oyun oynarken kurallara uyar*” çocukların sınıftaki başarısı için birinci önem sırasına yerleştirdikleri, “*Oyunlarda ya da diğer etkinliklerde sırasını bekler*” çocukların sınıftaki başarısı için ikinci önem sırasına yerleştirdikleri ve “*Akranlarıyla anlaşmazlık durumlarında öfkesini kontrol eder*” becerisini de üçüncü önem sırasına yerleştirdikleri sonucuna ulaşmıştır. Yurtdışında yapılan araştırmalar incelendiğinde de benzer sonuçlara ulaşıldığı görülmektedir. Öğretmenlerin sınıflarındaki çocukların başarısı için önemli gördükleri beceriler arasında “*Yetişkinlerle anlaşmazlık durumlarında öfkesini kontrol eder*” ve “*Akranları tarafından kızdırıldığında uygun şekilde tepki verir*” (Lane, Wehby ve Cooley, 2006) ile “*Akranlarıyla anlaşmazlık durumlarında öfkesini kontrol eder*” ve “*Yönergelerinize uyar*” yer almaktadır (Lane, Pierson ve Givner, 2003).

Bu araştırma ile birlikte diğer çalışmalarda da öğretmenlerin çocuklardan beklentilerinin *özdenetim*lerini sağlamaya yönelik davranışları içerdiği görülmektedir. Okul öncesi dönemdeki çocukların sırasını bekleme, yaşadığı olaylara ilişkin uygun tepkiler verme, duygusal tepkilerini sözel olarak uygun bir şekilde ifade etme gibi sosyal becerileri sergilemesi beklenmektedir (Fox, 1998). Bu açıdan Vygotsky, *özdenetim*in iki yönlü olduğunu vurgulamaktadır. Çocuk süreç içerisinde hem ne yapması gerektiğinin hem de ne yapmaması gerektiğinin bilincinde olmalıdır. Bu durum, sadece istenmeyen davranıştan sakınmayı değil, aynı zamanda uygun olmayan bir davranışın engellenmesini ve sonrasında uygun olan bir davranışın yapılmasını kapsamaktadır. *Özdenetim*le ilgili becerileri gelişmiş olan çocuk bilinçli bir şekilde eylemde bulunur ve böylece “kendi davranışının sorumlusu” olur (Bodrova ve Leong, 2010). Okul öncesi

dönemdeki çocuklardan da davranışlarının çoğunu bilinçli ve planlı bir şekilde yönetme yeteneğini geliştirmeleri, özdenetimlerini sağlamaya yönelik davranışlar sergilemeleri beklenir. Bu araştırmada da özdenetimle ilgili altı becerinin öğretmenler tarafından çok önemli görülmesi, öğretmenlerin okul öncesi dönemdeki çocukların kendi davranışlarını yönlendirebilme, bağımsız bir şekilde performans gösterebilme becerilerinin, çocuğun gelişimi için ne kadar önemli olduğunun farkında olduklarından kaynaklandığı düşünülmektedir. Diğer taraftan MEB Okul Öncesi Eğitim Kurumları Yönetmeliği (2014) incelendiğinde ülkemizdeki okul öncesi eğitim kurumlarında bir sınıftaki çocuk sayısının 25'e kadar çıkarılabildiği görülmektedir (http://mevzuat.meb.gov.tr/html/ilkveokuloncyon_0/ilkveokuloncyon_0.html). MEB'e bağlı anaokulları ve anasınıflarında bir öğretmene düşen çocuk sayısının eğitimin amacına ulaşabilmesi açısından olması gerekenden fazla olduğu düşünülmektedir. Kök, Küçükoğlu, Tuğluk ve Koçyiğit (2007) tarafından okul öncesi eğitimin sorunlarına ilişkin öğretmen görüşlerinin incelendiği çalışmada da öğretmenler (%93,8) sınıfların kalabalık olduğunu, bu durumun sınıf yönetiminde sorunlar yarattığını belirtmişlerdir. Sonuç olarak, öğretmenler tarafından kalabalık sınıflarda çocukların yönergelere uyması, sırasını beklemesi, oyunun kurallarına uyması, öfkesini kontrol edebilmesi gibi çocukların özdenetimlerini sağlamaya yönelik beceriler çok önemli görülmektedir. Öğretmenlerin çocukların erken yaşlardan itibaren sorumluluk kazanabilmeleri ve başarılı olmalarına yönelik özdenetimle ilgili beklenti içinde olmalarının sınıf yönetimini sağlamak istediklerinden kaynaklanabileceği düşünülmektedir.

Anne babaların çocuklardan beklentileri açısından ise annelerin “*evle ilgili kurallara uyma, evde uygun bir ses tonuyla konuşma, yönergelere uyma, çocuklar onu ittiğinde ya da ona vurduğunda uygun şekilde tepkiler verme*” gibi çocukların problem davranışlarını azaltan, sosyal uyumlarını arttıran becerileri daha önemli gördükleri söylenebilir. Benzer şekilde Lane ve diğerleri (2007) tarafından ailelerin beklentilerini inceleyen araştırmada; “*Oyuncaklarını ya da ev eşyalarını kullandıktan sonra yerine koyar*”, “*Ev kurallarına uyar*”, “*Anlaşmazlık durumlarında kendi fikirlerini değiştirerek uzlaşma sağlar*” ve “*Evde uygun bir ses tonuyla konuşur*” becerilerini daha önemli gördükleri sonucuna ulaşmıştır. Aydoğan, Kılınç ve Tepetaş (2009) tarafından yapılan araştırmada ise, anneler çocukların sosyal becerilerine yönelik 3 becerinin kesinlikle önemli olduğunu belirtmişlerdir. Bunlar; *başkasından ödünç alınmış bir nesneyi geri verme, hata yaptığı zaman özür dileme ve ona verilen görevleri tamamlamadır*. En az önemli buldukları

beceri ise “*Akranların baskısını dikkate almama*” olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Bu araştırmada SBÖ-EF kullanılarak sadece annelerden veri toplanmış, anne ve babalardan ayrı ayrı veri toplanmamıştır. Bu nedenle daha sonra yapılacak çalışmalarda SBDS-EF ile hem anneler hem babalardan veri toplanarak bu iki gruptan elde edilen puanların ve çocukların sosyal becerilerine yönelik beklentilerinin farklılaşıp farklılaşmadığına bakılabileceği gibi çocukların sosyal beceri ve problem davranışları, akranlarıyla etkileşim davranışları, sınıf ve ev ortamında gözlemlenerek öğretmen ve ailelerin değerlendirmeleriyle birlikte gözlem verileri karşılaştırılarak çoklu kaynaklara dayalı değerlendirmeler yapılabilir. Ayrıca bu araştırmada ülkemizdeki öğretmen ve annelerden veri toplanmıştır. İleri araştırmalarda öğretmenlerin ve anne babaların beklentileri ile diğer ülkelerdeki öğretmenlerin ve anne babaların beklentilerinin karşılaştırmalı olarak incelenerek, aralarında bir ilişki olup olmadığı, sosyal becerilere yönelik beklentilerin kültürel farklılıklardan etkilenip etkilenmediği araştırılabilir.

KAYNAKLAR

- Alp- An, Y. (2006). *Ankara örnekleminde 12-36 aylık bebek ve çocuklar için sosyal ve duygusal değerlendirme aracının Türk çocuklarına uyarlanması*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Aydoğan, Y., Kılınç, F. E. & Tepetaş, Ş. (2009). Identifying parent views regarding social skills. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 1, 1507–1512.
- Beebe-Frankenberger, M., Lane, K. L., Bocian, K. M., Gresham, F. M. & MacMillan, D. L. (2005). Students with or at risk for problem behavior: Betwixt and between teacher and parent expectations. *Preventing School Failure*, 49 (2), 10-17.
- Birch, S.H. & Ladd, G.W. (1997). The teacher-child relationship and children's early school adjustment. *Journal of School Psychology*. 35 (1), 61-79.
- Birch, S.H. & Ladd, G.W. (1998). Children's interpersonal behaviors and the teacher-child relationship. *Developmental Psychology*, 34 (5), 934-946.
- Bodrova, E. & Leong, D.J. (2010). *Zihnin araçları- erken çocukluk eğitiminde Vygotsky yaklaşımı* (Çev. Güler, T., Şahin, F., Yılmaz, A. ve Kalkan, E.). Ankara: Anı Yayıncılık. Haktanır, G. (Yay. Haz.). (Özgün kitap 2007'de yayımlandı).
- Bülbül, N. E. (2008). *4 yaş çocuklarının sosyal becerilerinin bazı değişkenler açısından değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Cai, X., Kaiser, A. P. & Hancock, T. B. (2004). Parent and teacher agreement on child behavior checklist items in a sample of preschoolers from low-income

- and predominantly African- American families. *Journal of Clinical Child & Adolescent Psychology*, 33(2), 303-312.
- Dinçer, Ç. (1995). *Anaokuluna devam eden 5 yaş grubu çocuklarına kişiler arası problem çözme becerilerinin kazandırılmasında eğitimin etkisinin incelenmesi*. Yayımlanmamış doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Dinçer, Ç. (2011). 6 yaş çocuklarının sosyal becerilerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Ulusal Okul Öncesi Eğitim Kongresi, sf.22, 1-3 Haziran 2011*. Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Elibol- Gültekin S. (2008). *5 yaş çocuklarının sosyal becerilerinin bazı değişkenler açısından değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Fox, N. A. (1998). Critical importance of emotional development: Temperament and regulation of emotion in the first years of life. *Pediatrics*, 102 (5), 1230- 1235.
- Gresham, F.M. & Elliott, S.N. (1987). The relationship between adaptive behavior and social skills: Issues in definition and assessment. *The Journal Of Special Education*, 21 (1), 167-181.
- Gresham, F.M. & Elliott, S.N. (1990). *Social skills rating system manual*.circle pines, MN: American Guidance Service.
- Hartup, W.W. (1989). Social relationships and their developmental significance. *American Psychological Association*, 44 (2) ,120-126.
- Heiman, T. & Margalit, M. (1998). Loneliness, depression, and social skills among students with mild mental retardation in different educational settings. *The Journal of Special Education*, 32 (3), 154-163.
- Jindal-Snape, D. (2004). Generalization and maintenance of social skills of children with visual impairments: Self evaluation and the role of feedback. *Journal of Visual Impairment and Blindness*, 99 (8), 486-498.
- Karasar, N. (2002). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. (11. Baskı). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Koçak, N. ve Tepeli, K. (2004). 4 – 5 yaş çocuklarında sosyal ilişkiler ve işbirliği davranışlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Marmara Üniversitesi. I. Uluslararası Okul Öncesi Eğitim Kongresi. Bildiri Kitabı Cilt II*, 9-22.
- Kök, M., Küçüköğlü, A., Tuğluk, M.N. ve Koçyiğit, S. (2007). Okul öncesi eğitimin sorunlarına ilişkin öğretmen görüşleri (Erzurum ili örneği). *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16, 160-171.
- Lane, K. L. (1999). Young students at risk for antisocial behavior: The utility of academic and social skills interventions. *Journal of Emotional and Behavioral Disorders*, 7(4), 211-223.
- Lane, K. L., Givner, C.C. & Pierson, M. R. (2004). Teacher expectations of student behavior: Social skills necessary for success in elementary school classrooms. *Journal of Special Education*, 38, 104-111.
- Lane, K. L., Pierson, M. R. & Givner, C. C. (2003). Teacher expectations of student behavior: Which skills do elementary and secondary teachers deem necessary

- for success in the classroom?. *Education & Treatment of Children*, 26 (4), 413-430.
- Lane, K.L., Stanton-Chapman, T., Jamison, K. R. & Phillips, A. (2007). Teacher and parent expectations of preschoolers' behavior: Social skills necessary for success. *Topics in Early Childhood Special Education*, 27(2), 86-97.
- Lane, K.L., Wehby, J.H. & Cooley, C. (2006). Teacher expectations of students classroom behavior across the grade span: Which social skills are necessary for success?. *Exceptional Children*, 72 (2), 153-167.
- Maccoby, E. E. (1984). Socialization and developmental change. *Child Development*, 55, 317-328.
- MEB. (2014). *Okul Öncesi Eğitim Kurumları Yönetmeliği*. [Online]: Web: http://mevzuat.meb.gov.tr/html/ilkveokuloncyon_0/ilkveokuloncyon_0.html adresinden 11.05.2015 tarihinde indirilmiştir.
- Meier, C.R., DiPerna, J.C. & Oster, M.M. (2006). Importance of social skills in the elementary grades. *Education and Treatment of Children*, 29 (3), 409-419.
- Ryder, V. (1995). *Parents and their children* (Third edition). Illinois: The Goodheart- Willcox Company.
- Sazak-Pınar, E., Çifci- Tekinarslan, İ. ve Sucuoğlu, B. (2012). Özel eğitim öğretmenleri ile annelerin zihin engelli çocukların sosyal becerilerine ilişkin beklentilerinin değerlendirilmesi. *İlköğretim Online*, 11(2), 353-368.
- Sazak-Pınar, E. & Sucuoğlu, B. (2011). Turkish teachers' expectancies for success in inclusive classrooms. *Educational Sciences: Theory & Practice*, 11(1), 395-402.
- Senemoğlu, N. (1994). Okulöncesi eğitim programı hangi yeterlikleri kazandırmalıdır?. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10, 21-30.
- Smith, C.L., Calkins, S.D. & Keane, S.P. (2006). The relation of maternal behavior and attachment security to toddlers' emotions and emotion regulation. *Research in Human Development*, 3(1), 21-31.
- Smith, L. M. (2009). *Parent and teacher influences on preschool children's emotion regulation, pre-academic and social skills*. Unpublished master's thesis, The University of Alabama.
- Spinrad, T.L., Eisenberg, N., Gaertner, B., Popp, T., Smith, C.L., Kupfer, A., Greving, K., Liew, J. & Hofer, C. (2007). Relations of maternal socialization and toddler's effortful control to children's adjustment and social competence. *Developmental Psychology*, 43(5), 1170-1186.
- Turnbull, A., Edmonson, H., Griggs, P., Wickham, D., Sailor, W., Freeman, R., Guess, D., Lassen, S., McCart, A., Park, J., Riffel, L., Turnbull, R. & Warren, J. (2002). A blueprint for schoolwide positive behavior support: Implementation of three components. *Exceptional Children*, 68, 377-402.
- Tutkun, C. (2012). *60- 72 aylık çocukların sosyal becerilerinin anne ve öğretmen değerlendirmelerine göre incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

